

Opracowanie wniosków i rekomendacji na Ogólnopolskie Forum Inicjatyw Pozarządowych

Rola trzeciego sektora w rozwoju kraju

Diagnoza

Po odzyskaniu przez Polskę wolności w 1989 r. nastąpił dynamiczny rozwój trzeciego sektora. W szybkim tempie zaczęły powstawać nowe organizacje reprezentujące interesy obywateli i wspierające rozwiązywanie problemów społecznych. Nie byłoby to możliwe bez zaangażowania i aktywności ludzi.

To oni są pomysłodawcami i realizatorami działań, diagnozują problemy i potrzeby społeczne i starają się je niwelować. Osoby w trzecim sektorze to także szeroki wachlarz stanowisk i funkcji - wolontariusze, członkowie, pracownicy, zarząd. Organizacje różnią się liczebnością zespołów, stopniem wykorzystywania pracy odpłatnej i pracy społecznej czy sposobem funkcjonowania władz. Różny jest także stopień otwartości NGO na powiększanie liczby członków.

Według badań Stowarzyszenia Klon/Jawor Organizacje pozarządowe w Polsce zrzeszają kilka milionów osób. Dane te jednak mogą nie w pełni odzwierciedlać stan faktycznego zaangażowania ludzi w działalność sektora. Część osób, pozostając członkami organizacji, nie bierze udziału w jej działalności. Z kolei wielu jest wolontariuszy i pracowników, którzy nie są formalnie zrzeszeni, ale aktywnie włączają się w funkcjonowanie NGO.

Działalność w organizacjach pozarządowych jest często dodatkowym zajęciem osób, które na co dzień pracują zawodowo. Jednak coraz częściej zdarza się, że organizacje stają się podstawowym miejscem zatrudnienia. Mimo to konieczna jest ciągła aktywizacja osób z kręgu NGO, a także pozyskiwanie nowych członków.

Organizacje pozarządowe są zróżnicowane pod względem potencjału finansowego, który jest zazwyczaj uzależniony od programów grantowych i udzielanych dofinansowań, co często powoduje brak spójności działań, ponieważ są one realizowane zgodnie z kalendarzem konkursów grantowych, a nie faktycznych potrzeb społecznych. Powoduje to brak strategii działania organizacji i niewielki stopień ich specjalizacji.

Uzależnianie dochodów od funduszy zewnętrznych jest przyczyną konkurencji pomiędzy organizacjami. NGO cechuje niski poziom korelacji i współpracy. Innym problemem jest niewiedza organizacji na temat tego, gdzie szukać funduszy na działalność i jak je pozyskiwać.

Osobnym problemem jest wizerunek organizacji w oczach obywateli. Jak się okazuje, społeczeństwo nie zna charakteru i specyfiki działania trzeciego sektora. Jest on kojarzony z dużymi akcjami charytatywnymi promowanymi przez media. Główną cechą, przez pryzmat której postrzega się organizacje pozarządowe jest ich społeczna i nienastawiona na zysk działalność. Choć sam fakt funkcjonowania organizacji jest zazwyczaj znany społeczeństwu, to jednak duża jego część nie ma pewności co do uczciwości sektora, co wynika z niewiedzy na temat zasad jego funkcjonowania. Jednak widoczna jest tendencja do polepszania się wizerunku NGO. Wiele osób dostrzega ich udział w rozwiązywaniu problemów społecznych. Zmiana sytuacji wynika m.in. z faktu, że organizacje pozarządowe zaczęły przykładać większą wagę do budowania wizerunku.

Ludzie nie zdają sobie sprawy z możliwości, jakie daje trzeci sektor. Świadczy o tym sposób kojarzenia organizacji i jej beneficjentów - często to NGO pozyskują adresatów swoich działań, a nie odwrotnie. Niewystarczająca współpraca pomiędzy NGO a administracją publiczną również jest spowodowana wzajemną nieznaną obustronnie obu sektorów. Postrzeganie organizacji pozarządowych jako konkurentów, a nie partnerów powoduje zamknięcie się władz na sektor społeczny.

Także organizacje pozarządowe wciąż nie współpracują ze sobą w wystarczającym zakresie. Współpraca ma najczęściej charakter akcyjny i niestały. Nie jest ona regularna, zaplanowana i nastawiona na konkretne efekty. Wciąż bardzo mało jest sieci organizacji pozarządowych. Skutkuje to brakiem wymiany doświadczeń i wiedzy pomiędzy organizacjami, a w konsekwencji powielaniem tych samych błędów. Efektem niskiego stopnia współpracy wewnątrz sektora jest także jego niejednorodny wizerunek. Ponadto brak spójnego stanowiska NGO sprawia, że organizacje nie są silnym partnerem dla pozostałych sektorów.

Wnioski i rekomendacje

Ludzie w organizacjach

Rozwój trzeciego sektora powinien być ukierunkowany na jego otwarcie, m.in. na działalność komercyjną. Organizacje coraz częściej stają się miejscami pracy, przyczyniając się w ten sposób do niwelowania bezrobocia i aktywizacji zawodowej. Ważne jest zatem, aby promować NGO jako miejsca zatrudnienia. Ponadto organizacje w swojej bieżącej działalności przyczyniają się do poprawy sytuacji na rynku pracy, np. poprzez wspieranie w tworzeniu spółdzielni socjalnych czy powoływaniu centrów integracji społecznej.

Komercjalizacja sektora wpływa także na rozwój potencjału finansowego - korzystanie z działalności odpłatnej i ekonomizacja działań pozwolą na otwarcie nowych źródeł finansowania działań i uniezależnienie się od grantodawców. W budowaniu potencjału trzeciego sektora niezbędne jest jego sieciowanie. Tworzenie sieci i związków organizacji pozwoli na efektywniejszą współpracę i wymianę doświadczeń. Rozwój trzeciego sektora przekłada się na poprawę sytuacji społeczeństwa, którego interesy reprezentują organizacje pozarządowe. Ludzie trzeciego sektora powinni być inspiracją dla społeczeństwa do podejmowania działania.

Nie należy jednak zapominać o podstawowej kwestii, jaką jest budowanie poczucia wspólnoty i więzi z organizacją. Tylko osoby, które utożsamiają się z organizacją będą efektywnie pracować. W NGO, bardziej niż w jakimkolwiek sektorze, liczą się relacje międzyludzkie, praca zespołowa i poczucie wspólnoty.

Działalność organizacji pozarządowych przyczynia się do aktywizacji społeczeństwa, zwiększania ich świadomości obywatelską i przyczynia się do podniesienia jakości życia, a zatem NGO uzupełniają zadania państwa.

Finanse organizacji

Organizacje pozarządowe powinny otworzyć się na współpracę i wzajemne wsparcie. Rywalizacja w konkursach dotacyjnych nie może być zagrożeniem dla organizacji i wykluczać wymiany wiedzy i doświadczeń. Wciąż widoczna jest potrzeba edukacji w zakresie możliwości pozyskiwania środków na działalność. Dobrą tendencją może być wspomniana już komercjalizacja działalności trzeciego sektora, co otwiera nowe perspektywy pozyskiwania funduszy. NGO powinny współpracować z innymi sektorami. Współpraca z administracją publiczną pozwala wpływać na strategię rozwoju, ustawy i przepisy. Interesującym działaniem jest zlecenie usług związanych z rynkiem pracy organizacjom pozarządowym. Z kolei współpraca z biznesem pozwala czerpać z jego doświadczeń, a także pozyskiwać dodatkowe fundusze. Wsparciem dla organizacji mogą być pożyczki na preferencyjnych warunkach. Powoływanie sieci i związków organizacji pozwoliłoby stworzyć fundusz pożyczkowy dla członków na realizację projektów lub rozwój działalności.

Ekonomizacja trzeciego sektora to dodatkowy czynnik sprzyjający rozwojowi gospodarki, tworzeniu miejsc pracy i wspieraniu państwowej pomocy społecznej.

Wizerunek organizacji

Konieczne jest budowanie spójnego wizerunku trzeciego sektora i jego promocja. Ważne jest, aby zacząć od podstawy, jaką jest informacja. Jawność i transparentność w działaniach, a także stały kontakt z mediami oraz bezpośrednio z beneficjentami pozwolą zbudować

pełną i spójną opinię społeczeństwa o organizacjach pozarządowych. Przejrzysty wizerunek wpływa na relacje wewnątrz sektora, relacje z administracją publiczną, biznesem i beneficjentami. Rodzi większe zaufanie oraz buduje podstawy do współpracy. Dzięki temu NGO staje się łącznikiem pomiędzy pozostałymi sektorami.

Zbudowanie jednolitego wizerunku NGO nie jest możliwe bez sieciowania i budowania partnerstw pomiędzy organizacjami. Wspólne standardy i działania przyczynią się do umocnienia pozycji trzeciego sektora w państwie. Rozwinięty sektor społeczny to z kolei lepsza reprezentacja interesów obywateli, a zatem upowszechnianie demokracji.

Współpraca wewnątrz sektora

Nie można mówić o roli trzeciego sektora w rozwoju kraju bez jego integracji. Sieciowanie środowiska NGO jest niezbędne dla wzmacniania potencjału sektora - pozwala na wymianę doświadczeń i wiedzy, a także pomaga w ubieganiu się o granty. Konieczne są regularne spotkania przedstawicieli trzeciego sektora, które są doskonałą okazją do nawiązywania współpracy.

Organizacje nie mogą traktować się jako wzajemną konkurencję w walce o fundusze zewnętrzne. Rywalizacja pomaga NGO, powoduje, że starają się, aby ich działania były jak najlepsze, jednak nie może budować wrogości.

Adresaci rekomendacji

Wdrażanie zmian powinno znajdować się w kręgu zainteresowania przede wszystkim organizacji pozarządowych. To jej członkowie, władze pracownicy czy wolontariusze powinni pracować nad umocnieniem roli trzeciego sektora jako istotnej części kraju. Ważne jest jednak, aby przedstawiciele NGO po pierwsze współpracowali ze sobą, a po drugie nie zamykali się we własnym środowisku. Zmiany nie mogą być wdrożone bez współpracy międzysektorowej. Istotną rolę odgrywa tu także sfera państwowa i sfera biznesu, w których interesie także znajduje się efektywna współpraca z pozostałymi sektorami.

Proponowany sposób wdrożenia

Rozwój trzeciego sektora powinien rozpocząć się w samych organizacjach. Każda z nich powinna posiadać własną strategię. Bez niej działania organizacji są niespójne, nieregularne i spontaniczne. Strategia umożliwia także zbudowanie potencjału finansowego oraz wizerunku organizacji.

Organizacja, która posiada sprecyzowaną misję i strategię może podejmować kolejne kroki rozwoju. Warto tutaj zwrócić uwagę na konieczność komercjalizacji trzeciego sektora.

Organizacje mogą podejmować działania w kierunku podejmowania - obok działań non-profit - działalności odpłatnej. Pozwoliłoby to m.in. na utworzenie specjalnego funduszu pożyczkowego dla organizacji.

Drugim czynnikiem, który wzmacnia rolę trzeciego sektora jest jego wewnętrzna współpraca. Aby ją wzmocnić, niezbędne jest sieciowanie, m.in. poprzez utworzenie forum organizacji pozarządowych i ich regularne spotkania.

NGO ze zbudowanym potencjałem finansowym i działając w zintegrowanym środowisku stają się równorzędnym partnerem dla pozostałych sektorów. Trwała współpraca pomiędzy nimi jest istotna także z punktu widzenia beneficjentów, których interesy reprezentują NGO. W tym celu warto powoływać organizacje rzecznicze.